

Hogyan előzhető meg az emberkereskedelem az európai migrációs útvonalat használó emberek körében

Írta: Claire Healy

Vezetői összefoglaló:

Az Erő a folytatáshoz: Az európai migrációs útvonalat használó emberek emberkereskedelemmel és egyéb visszaélésekkel szembeni ellenálló képessége és sérülékenysége c. tanulmány az **emberkereskedelem előfordulását** vizsgálja az európai migrációs útvonalakat használó emberek körében; valamint az emberkereskedelemmel és az egyéb visszaélésekkel szembeni ellenálló képesség (reziliencia) tényezőit; illetve az emberkereskedelemnek és egyéb visszaéléseknek való **kiszolgáltatottság tényezőit**. A tanulmány a kelet-mediterrán, a balkáni és a közép-mediterrán migrációs útvonalakat vizsgálja.

A kutatási eredmények azt mutatják, hogy a **migrációs útvonalak kontextusa** jelentős szerepet játszik az útvonalakat használó emberek tapasztalatainak alakulásában: ilyen például az útvonalak **földrajzi helyzete**, illetve a különböző helyeken, különböző időtartamokra alkalmazott **szakpolitikák és gyakorlatok**. A migráció és menedékkérés jogszerű módjainak hiányában, illetve az útvonalakon való szabályos átutazás lehetőségeinek hiányában **az útvonalat használók közül szinte mindenki igénybe veszi az embercsempészek szolgáltatásait**, legalább néhány ponton. A migrációs szakpolitikák és a migrációs útvonalakon kialakult helyzetre adott válaszlépések nagyjából az irreguláris továbbutazás visszaszorítására irányultak, illetve a határátlépési korlátozások és határok megerősítése jellemezte őket, ami jelentős mértékben megnövelte az útvonalakat használó emberek sérülékenységét.

A kutatás során **69 potenciális emberkereskedelmi ügy** került azonosításra, valamint 14 olyan eset, ahol zsarolás általi szabadságtól való megfosztás történt. Ezeknek az ügyeknek csak kis részét azonosították hivatalosan a hatóságok. Az úton levő emberekkel **szexuális kizsákmányolás, munka célú kizsákmányolás és csempészet** céljából kereskednek. A tanulmányból az is kiderül, hogy a zsarolás általi szabadságtól való megfosztás egyben **a személy jogaival való visszaélést jelenti, pénzügyi vagy anyagi előnyök megszerzése érdekében**.

A migrációs útvonalak tekintetében az emberkereskedők fő *modus operandija* – függetlenül attól, hogy biztosítanak-e csempészzel kapcsolatos szolgáltatásokat – **az emberek sérülékeny helyzetének kihasználása**. Ez a sebezhetőség - **a szabályos utazási formák**

lehetőségeinek hiányában - az embercsempészek használatának és fizetésének szükségéből következnek.

Bizonyíték alapú szakpolitikai ajánlások

Az emberkereskedelem megelőzése érdekében azt kellene szem előtt tartani, hogy milyen módon maradhatnak az emberek reziliensek az emberkereskedelemmel és az egyéb visszaélésekkel szemben, illetve, hogy milyen módon enyhíthető a sebezhetőség és a veszélyeknek való kitettség. Az ajánlások közvetlenül a jelen tanulmány eredményeiből származnak, **tapasztalaton alapuló útmutatással** látva el a szakpolitikák készítőit és a terepen dolgozó szakembereket, illetve az úton levőket. Alkalmazni kellene az ajánlásokat az emberkereskedelemre adott válaszok égető szükségére válaszolva. Fontos lenne ezeket az ajánlásokat alkalmazni, hogy válaszolhassunk az emberkereskedelem, az emberkereskedelemnek való kiszolgáltatottság és az emberkereskedelemmel szembeni ellenálló képesség által támasztott égető szükségletekre, illetve előmozdítsuk az úton levő felnőttek és gyermekek jogainak védelmét, hozzájárulva az általános egyensúlyhoz, biztonsághoz és jogállamisághoz a jelen tanulmányban szereplő országokban és azok tágabb környezetében.

The recommendations aim to redirect responses to protect people from intolerable rights abuses, with an approach that first intends to **do no harm**, and only secondly focuses on migration management. The implementation of some of the recommendations is in line with a **general consensus** about the rights of people on the move among policy-makers and practitioners, while other recommendations require significant **advocacy and political will** in order to become a reality. The intention of this study is to contribute on both fronts to an improvement in the situation portrayed by the research findings.

Az ajánlások a válaszok újragondolására irányulnak az emberek elviselhetetlen jogsérelmeinek védelmét illetően olyan megközelítéssel, amelynek elsődleges célja **a nem ártás**, és csak másodsorban összpontosít a migráció kezelésére. Egyes ajánlások végrehajtása összhangban van a politikai döntéshozók és a szakemberek úton levő emberek jogaival kapcsolatos **általános álláspontjával**, míg más ajánlások végrehajtásához jelentős **érdekképviselőre és politikai akaratra** lenne szükség. A jelen tanulmány célja, hogy mindkét fronton hozzájáruljon a kutatás eredményei által ábrázolt helyzet javulásához.

Az Erő a folytatáshoz a „Tanulmány az emberkereskedelemmel szembeni ellenálló képességről és kiszolgáltatottságról, úton Európa felé (STRIVE)” című kutatási projekt fő eredménye, amelyet az Egyesült Államok Emberkereskedelem Elleni Hivatala (J/TIP) finanszírozott és az ICMPD hajtott végre. 2018 során Görögországban, Bulgáriában, Észak-Macedóniában,

Szerbiában, Magyarországon, Németországban és Olaszországban 91 úton levő emberrel és 245 fő információszolgáltatóval – közvetlenül az úton levő emberekkel foglalkozó szervezetekkel és intézményekkel készült interjú. Ez a Szakpolitikai Jelentés az *Erő a folytatáshoz* c. dokumentum fő ajánlásait mutatja be, amely teljes egészében letölthető a következő címről: www.icmpd.org/fileadmin/ICMPD-Website/2019/New_Strive_Study_Final.pdf.

Ajánlások az emberkereskedelem megelőzésére az úton lévő emberek körében

1. Szabályos utazás alternatíváinak bővítése	
Mi?	Jelentős mértékben kibővíteni a szabályos utazás alternatíváinak skáláját az úton lévők számára, beleértve a szabályos migráció (pl. munkaerő-migráció és családegyesítés) valamint a szabályos utazás lehetőségeit a menekültek számára (pl. újrabeilleszkedés, közösségi szponzorálás és humanitárius vízumok).
Miért?	Ha az emberek biztonságosan, gyorsan és szabályosan utazhatnak, elkerülhetik az utazásból származó kiszolgáltatottságot, mint például az embercsempészek szolgáltatásainak igénybevételét.
Ki?	Európai államok; európai uniós szervek, beleértve az EMTH-t; nemzetközi érdekelt felek, beleértve az UNHCR-t.
2. Legális átjárás a migrációs útvonalakon	
Mi?	Legális átjárás lehetővé tétele azon személyek számára, akiknek nincs hozzáférésük az utazás legális módjaihoz.
Miért?	Azok az emberek, akik legálisan áthaladnak a tranzitországokon, reziliensebbek az emberkereskedelemmel és az egyéb visszaélésekkel szemben. Amennyiben az áthaladás szabályozott, valószínű, hogy jobban megbíznak a hatóságokban.
Ki?	Európai államok; „tranzitországok” kormányai; uniós szervek; nemzetközi érdekelt felek.
3. Időben történő és méltányos menekültügyi eljárások, vagy más, az emberek státuszának rendezését segítő alternatívák biztosítása a tranzit- és célországokban	
Mi?	Hatékony hozzáférés biztosítása a nemzetközi védelem minden formájához, valamint a státuszrendezéshez a tranzit, a de facto cél és a tervezett célországokban.
Miért?	Míg az emberek státuszuk meghatározására várnak, különösképpen, ha menedékkérelmüket elutasítják vagy nincs rendezett státuszuk, valószínűbb, hogy kizsákmányolásnak esnek áldozatul, illetve hajlamosabbak embercsempészek szolgáltatásait igénybe venni a másik országokba való továbbjutáshoz.
Ki?	Európai államok; uniós szervek; UNHCR; menekültügyi hatóságok; bevándorlási hatóságok.
4. Családok együtt maradását biztosító intézkedések alkalmazása	
Mi?	Családok együtt maradásának biztosítása: a származási országokban, alternatívák biztosításával; a tranzitországokban, azáltal, hogy a családok lehetőséget kapnak arra,

	<p>hogy együtt utazzanak és lakjanak és újraegyesülhessenek, ha elszakadnak egymástól; illetve a célországokban, a család egyesítés segítségével. Csoportok tagjainak egyéni értékelése, hogy bizonyosságot nyerjen, hogy a családtagok valóban rokoni kapcsolatban állnak, illetve, hogy azonosíthatók legyenek a családi környezetben történő visszaélések.</p>
Miért?	<p>Az egyedül utazó vagy lakó gyermekek és felnőttek sebezhetőbbek, mint a családjukkal utazó vagy lakó gyermekek és felnőttek. A nem családjukhoz tartozó felnőttel utazó gyermekek sebezhetőbbek a visszaélésekkel szemben.</p>
Ki?	<p>Európai államok; uniós szervek, beleértve az EMTH-t és a Frontextet; nemzetközi érdekelt felek; bevándorlási hatóságok; menekültügyi hatóságok; rendőrség; gyermekvédelmi szolgáltatások; kísérő nélküli és hozzátartozóiktól elszakított kiskorúak gyámjai; határ- és parti őrség.</p>
<p>5. Kísérő nélküli és hozzátartozóiktól elszakított felnőttkorba átlépő gyermekek védelmének biztosítása</p>	
Mi?	<p>Amikor a kísérő nélküli kiskorúak „felnőnek” a gyermekvédelmemből (18. életévük betöltésével), átmeneti időszak bevezetése, amelyben bizonyos gyermekvédelmi intézkedések érvényesek 21 éves korig. Figyelembe kell venni a gyermekek saját kívánságait, döntéseit, valamint a legfőbb érdeküket.</p>
Miért?	<p>Amikor a kísérő nélküli kiskorúak betöltik 18. életévüket, nem jogosultak többé a speciális védelemmel kapcsolatos szolgáltatásokra, és rendkívül sebezhetővé válnak az emberkereskedelemnek és más bántalmazási formáknak.</p>
Ki?	<p>Európai államok; uniós szervek; nemzetközi érdekelt felek, beleértve az ENSZ Gyermekjogi Bizottságát; bevándorlási hatóságok; menekültügyi hatóságok; rendőrség; gyermekvédelmi szolgáltatások; kísérő nélküli és hozzátartozóiktól elszakított kiskorúak gyámjai.</p>
<p>6. Egyedi védelmi intézkedések bevezetése lányok, fiúk, nők és férfiak részére</p>	
Mi?	<p>Egyedi védelmi intézkedések bevezetése lányok, fiúk, nők és férfiak részére, figyelembe véve a nők és a gyermekek speciális szükségleteit, valamint figyelembe véve, hogy a férfiak és a fiúk is kiszolgáltatottak a visszaélésekkel szemben, különösen a kísérő nélküli és hozzátartozóiktól elszakított fiúk.</p>
Miért?	<p>A nőknek és a lányoknak különleges védelmet kell biztosítani ellenállóképességük fenntartása érdekében. Továbbá, ha a férfiak és a fiúk nem minősülnek „sérülékeny csoportoknak”, előfordulhat, hogy nem kapnak hozzáférést alapvető szolgáltatásokhoz, amely kiszolgáltatottabbá teheti őket az emberkereskedelemmel és az egyéb visszaélésekkel szemben.</p>
Ki?	<p>Bevándorlási és menekültügyi hatóságok; rendőrség; gyermekvédelmi szolgáltatások; befogadóállomások vezetősége; civil szervezetek; kísérő nélküli és hozzátartozóiktól elszakított kiskorúak gyámjai.</p>

7. Megfelelő, hozzáférhető és biztonságos szállás biztosítása, a reziliencia feltételeinek megteremtése érdekében	
Mi?	Emberi életkörülmények, biztonság és szolgáltatások biztosítása a befogadóállomásokon, egyedi védelmi intézkedéseket nyújtva a nők, lányok, fiúk, illetve a kísérő nélküli kiskorúak esetében. Felnőttek csak végső esetben helyezhetők el zárt központokban, és a gyermekek nem tarthatók fogva. A civil szervezeteknek, fordítóknak, kulturális közvetítőknek, ügyvédeknek és szociális munkásoknak hozzáférést kell biztosítani minden befogadóállomáshoz. A befogadóközpontokban biztonsági eljárásokat kell alkalmazni, hogy ne válhassanak az emberkereskedelem toborzási helyszínévé.
Miért?	Az emberkereskedelem és a kizsákmányolás kockázata a befogadóállomásokon csökkenthető, amennyiben az életkörülmények, a biztonsági intézkedések és a szolgáltatások megfelelők. Az emberkereskedők főleg a befogadóállomásokon próbálnak áldozatokat toborozni.
Ki?	Befogadóállomások; befogadóállomások területén működő biztonsági magánvállalatok; bevándorlási és menekültügyi hatóságok; gyermekvédelmi szolgáltatások; rendőrség; civil szervezetek; ügyvédek.
8. Szakmai képzéshez és tisztességes foglalkoztatáshoz való hozzáférés biztosítása	
Mi?	A tinédzsereknek és a felnőtteknek a tervezett és de facto célországokban hozzáférést kell biztosítani szakmai képzéshez, tanulmányokhoz és szabályos foglalkoztatáshoz, olyan intézkedésekkel, amelyek segítik munkaerőpiaci integrációjukat. A szabálytalanul dolgozó embereknek biztosítani kell a hozzáférést az igazságszolgáltatáshoz és a védelemhez, amennyiben munkaügyi jogsértéseket vagy munkaerő-kizsákmányolást tapasztalnak.
Miért?	A szakképzésben, oktatásban vagy tisztességes foglalkoztatásban résztvevő személyek ellenállóbbak az emberkereskedelemmel szemben.
Ki?	Szakképzés; felsőoktatás; foglalkoztatási szolgálatok; munkaügyi felügyelők; bevándorlási és menekültügyi hatóságok; rendőrség; munkaadók; szakszervezetek; civil szervezetek.

Ajánlások az emberkereskedelemnek áldozatul esett úton lévő emberek védelmére

9. Menekültügyi hatóságok kapacitásának fejlesztése az emberkereskedelem áldozatainak beazonosítása céljából	
Mi?	A sebezhetőség és a potenciális emberkereskedelmi ügyek szűrésének és azonosításának beillesztése a menekültügyi eljárás folyamatába, specializált képzést nyújtva a menekültügyi hatóságok számára, illetve a bejelentési eljárások kialakításával. Az emberkereskedelem áldozatainak számára, akik nemzetközi védelemre jogosultak, mindkét védelmi mechanizmus hozzáférhető kell hogy legyen. Az emberkereskedelem azon áldozatait, akik nem rendelkeznek menekültügyi státusszal, emberkereskedelem áldozataiként tartózkodási engedély illeti meg.
Miért?	A menekültügyi eljárás lehetőséget kínál az emberkereskedelemmel szembeni kiszolgáltatottság és a potenciális emberkereskedelem eseteinek feltárására, így,

	megfelelő kihasználás esetén, segíthet az emberkereskedelem áldozatainak azonosításában a menedékkérők között, és biztosíthatja a védelmi intézkedésekhez és az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésüket, amelyre jogosultak.
Ki?	Menekültügyi hatóságok; uniós szervek, beleértve az EMTH-t; emberkereskedelem elleni küzdelemben érdekelt felek; bevándorló közösségek; nemzetközi szervezetek.
10. Emberkereskedelem elleni küzdelemben érdekelt felek kapacitásának fejlesztése, abból a célból, hogy beazonosíthatóak a migrációs útvonalakat használó személyek közül az emberkereskedelem áldozatait	
Mi?	Specializált képzés nyújtása, valamint eljárások kialakítása, annak érdekében, hogy az úton levő embereket, beleértve a menedékkérőket, akik esetlegesen emberkereskedelem áldozatai, beazonosítsák és jelentsék az emberkereskedelem elleni küzdelemben érdekelt feleknek, a védelemhez és igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés érdekében.
Miért?	Előfordulhat, hogy az emberkereskedelem elleni küzdelemben érdekelt feleknek nincs tapasztalatuk a menekültügyi és bevándorlási hatóságokkal való együttműködésben az emberkereskedelem áldozatainak beazonosítása céljából. Amennyiben ezek az intézmények jobban együttműködnek egymással, több emberkereskedelemnek áldozatul esett személy beazonosítható és megvédhető.
Ki?	Emberkereskedelem elleni küzdelemben érdekelt felek (kormány és civil társadalom); menekültügyi hatóságok; bevándorlási hatóságok; bevándorló közösségek; nemzetközi szervezetek.
11. Emberkereskedelem áldozatául esett férfiak és fiúk azonosításának és védelmének elősegítése	
Mi?	Annak biztosítása, hogy az emberkereskedelem elleni küzdelemben érdekelt felek elegendő információval, képzettséggel és megfelelő erőforrásokkal rendelkezzenek ahhoz, hogy kiszűrjék és beazonosítsák a férfiakat és fiúkat, valamint nőket és lányokat érintő emberkereskedelmi ügyeket, védelmet biztosítva az áldozatok számára, az emberkereskedőket pedig igazságszolgáltatás elé állítva.
Miért?	Előfordul, hogy a férfiak és fiúk háttérbe szorulnak az emberkereskedelem elleni küzdelem során, ami azt jelenti, hogy nem azonosítják őket az emberkereskedelem áldozataiként, ezért nincs hozzáférésük a védelemhez és az igazságszolgáltatáshoz.
Ki?	Szociális munkások; civil szervezetek; befogadóállomások vezetősége; munkaügyi felügyelők; rendőrség; ügyészek; bírók; bevándorló közösségek; határ- és partvédelmi csapatok.
12. Szankciók kiszabásának mellőzését lehetővé tevő rendelkezések alkalmazása az úton levő, emberkereskedelem áldozataivá vált emberekre	
Mi?	Biztosítani, hogy azok az emberek, akiket bevándorlók csempészésére és egyéb bűncselekmények elkövetésére kényszerítettek, ne legyenek megbüntethetők ezekért a bűncselekményekért, bármilyen ehhez szükséges jogi vagy adminisztratív módosítást

	kieszközölve, illetve az érintett érdekelt felek megfelelő képzése által.
Miért?	Azokat az embereket, akik az emberkereskedelem áldozataiként olyan bűncselekményeket követtek el, mint például bevándorlók csempészése és kábítószer-kereskedelem, a szankciók kiszabásának mellőzését lehetővé tevő rendelkezéseknek kellene alávetni.
Ki?	Európai államok; uniós szervek, beleértve az EU emberkereskedelem elleni koordinátorát és a Frontextet; ügyészek; bírók; bevándorlási és menekültügyi hatóságok; rendőrség; szociális munkások; civil szervezetek; UNODC; EBESZ; Európa Tanács; ENSZ Emberi Jogi Főbiztosa; ENSZ Gyermekjogi Bizottsága.
13. Úton levő emberekkel kapcsolatos különleges intézkedések beillesztése az emberkereskedelem szűrési, azonosítási, bejelentési, védelmi és büntetőeljárás mechanizmusába	
Mi?	Egyedi, megfelelő, az úton levő emberek helyzetéhez kapcsolódó intézkedések beillesztése a nemzeti és nemzetközi áldozatkezelési mechanizmusok közé az emberkereskedelem áldozatainak védelme érdekében, rögzítve a menedék, a migráció és az emberkereskedelem elleni küzdelemben érdekelt felek szerepét és felelősségét. Bilaterális és multilaterális azonosítási, védelmi, kivizsgálási és büntetőeljárás mechanizmusok kialakítása és megerősítése a tranzit- és célországok között a migrációs útvonalakon.
Miért?	Előfordulhat, hogy az emberkereskedelemnek áldozatul esett úton levő emberek azért nem kerülnek azonosításra és nem részesülnek védelemben, mert nem megfelelő az együttműködés a menekültügyi, bevándorlási és emberkereskedelem elleni hatóságok között nemzeti és nemzetközi szinten.
Ki?	Nemzeti áldozatkezelési mechanizmusok; bevándorlási hatóságok; menekültügyi hatóságok; emberkereskedelem elleni küzdelemben érdekelt felek; szociális munkások; civil szervezetek; rendőrség; ügyészek; bírók; Europol; Interpol; Eurojust; Frontex.

Ajánlások az embercsempészek bíróság elé állítására

14. Vélhetően elkövetett embercsempészési ügyek kivizsgálása emberkereskedelemre, kizsákmányolásra és bántalmazásra utaló jelek okán	
Mi?	Bevándorlók csempészetével kapcsolatos szolgáltatásokat nyújtó személyek által elkövetett embercsempészési, kizsákmányolási és bántalmazási ügyekre adott bűnüldözési válaszintézkedések összpontosítása.
Miért?	Néhány ember reziliens marad a csempészek által nyújtott szolgáltatások igénybevétele közben, míg másokat sebezhetővé tesz a csempész szolgáltatásokat nyújtó személyekkel történő interakció, akik ki akarják zsákmányolni vagy bántalmazni akarják őket. A bevándorlók csempésztésével kapcsolatos bűnüldözési erőfeszítéseknek a súlyos esetekre kellene fókuszálniuk, amelyek emberi jogokat sértenek, mint például az emberkereskedelem.

Ki?	Határ- és partvédelmi csapatok; rendőrség; ügyészek; bírók; Frontex; Europol; Interpol.
15. Küzdelem a bevándorlók csempészésére kényszerítés ellen, mely az emberkereskedelem egy fajtája	
Mi?	Bármilyen szükséges jogi módosítás kivitelezése és annak biztosítása, hogy az emberkereskedelem elleni küzdelemben érdekelt felek elegendő információval, képzettséggel és megfelelő erőforrásokkal rendelkezzenek ahhoz, hogy beazonosítsák azokat az eseteket, ahol az emberek elkövetőknek tűnnek bevándorlók csempészésével kapcsolatos ügyekben, de valójában áldozatai a bevándorlók csempészésére kényszerítésnek, valamint, hogy előállítsák a valódi elkövetőket.
Miért?	Azok az emberek, akiket bevándorlók csempészésére kényszerítenek, inkább tűnhetnek elkövetőknek, mintsem áldozatoknak, ami azt jelenti, hogy nem az emberkereskedelem áldozataiként azonosítják őket, így nincs hozzáférésük a védelemhez és az igazságszolgáltatáshoz és büntetőjogilag felelősségre vonják őket. A valódi elkövetők, akik ezeket az embereket bevándorlók csempészésére kényszerítették, csak ritkán kerülnek bíróság elé.
Ki?	Európai államok; uniós szervek, beleértve az EU emberkereskedelem elleni koordinátorát és a Frontexet; ügyészek; bírók; bevándorlási hatóságok; menekültügyi hatóságok; rendőrség; szociális munkások; civil szervezetek; UNODC; EBESZ; Európa Tanács; ENSZ Emberi Jogi Főbiztosa; ENSZ Gyermekjogi Bizottsága; Europol; Interpol.
16. Zsarolás általi szabadságtól való megfosztás leküzdése	
Mi?	Bármilyen szükséges jogi módosítás kivitelezése és annak biztosítása, hogy az érdekelt felek megfelelő képzettséggel és erőforrásokkal rendelkezzenek ahhoz, hogy azonosítsák a zsarolás általi szabadságtól való megfosztás eseteit, megvédjék az áldozatokat és előállítsák az elkövetőket.
Miért?	A zsarolás általi szabadságtól való megfosztás esetei megfelelhetnek az emberkereskedelem definíciójának. Azok az emberek, akik ezt az emberi jogi visszaélést szenvedték el, általában nem áldozatként kerülnek azonosításra, így az elkövetők nem kerülnek bíróság elé.
Ki?	Európai államok; uniós szervek, beleértve az EU emberkereskedelem elleni koordinátorát és a Frontexet; ügyészek; bírók; bevándorlási hatóságok; menekültügyi hatóságok; rendőrség; szociális munkások; civil szervezetek; UNODC; EBESZ; Európa Tanács; ENSZ Emberi Jogi Főbiztosa; ENSZ Gyermekjogi Bizottsága; Europol; Interpol.

Elérhetőségi adatok

További információkért kérjük, keresse

Dr. Claire Healy-t

Emberkereskedelem elleni program

Nemzetközi Migrációs Politikát Fejlesztő Központ (ICMPD)

Gonzagagasse 1., 5. emelet

1010 Bécs, Ausztria

Tel: +43 1 504 46 77 2318

Fax: +43 1 504 46 77 2375

E-mail: claire.healy@icmpd.org

ICMPD 2019. Minden jog fenntartva. Rövid (két bekezdésnél nem hosszabb) szakaszok idézhetők eredeti nyelven kifejezett engedély nélkül, a forrás feltüntetésével. A jelen kiadványban megfogalmazott álláspontok kizárólag a szerző(k) álláspontjai.